

PROJEKT: AKTIVNO PROTI INVAZIVKAM (CLLD, LAS LOŠKEGA POGORJA)

ŠPANSKI LAZAR – ŠKODLIVEC NA VRTOVIH IN NJIVAH

O projektu AKTIVNO PROTI INVAZIVKAM

V občinah na območju LAS postajajo invazivne tujerodne rastlinske vrste (v nadaljevanju ITV) vedno večji problem. Rastline se zelo hitro širijo zaradi vodnih ujm in plazov ter zaradi razgaljenega terena po žledolomu. Ob sanaciji so se razširile z mehanizacijo in vzdolž porečja obeh Sor ter pritokov ter prevzemajo mesto avtohtonim rastlinskim vrstam ter povzročajo škodo v gospodarstvu (npr. preraščanje asfaltnih in betonskih površin) in kmetijstvu (zmanjšujejo travniške in njivske površine, kakovost krme in pridelka gojenih rastlin). V Poljanski in Selški dolini raste ambrozija, ki je alergena in kot taka nevarna za ljudi, obstajajo strnjena rastišča žlezove nedotike in japonskega dresnika, pojavljajo se tudi topinambur, deljenolistna rudbekija, kanadska ali orjaška zlata rozga, navadna barvilnica in enoletna suholetnica. Posledično se zmanjšuje biodiverziteteta in ruši stanje ekosistemov na naravovarstveno pomembnih področjih. (Natura 2000, naravne vrednote, ekološko pomemba območja). Zato želimo v okviru projekta informirati in ozavestiti čim širši krog občanov štirih občin, jih opremiti s pomembnimi informacijami o značilnostih ITV ter vzpodbujati aktivni udeležbi pri odkrivanju in odstranjevanju le-teh, na vrtovih pa k zasajevanju avtohtonih domorodnih vrst.

dreamstime.com

ID 194207493 © Aijarekini

Fotografija1: Španski lazar (<https://www.dreamstime.com>)

Španski lazar

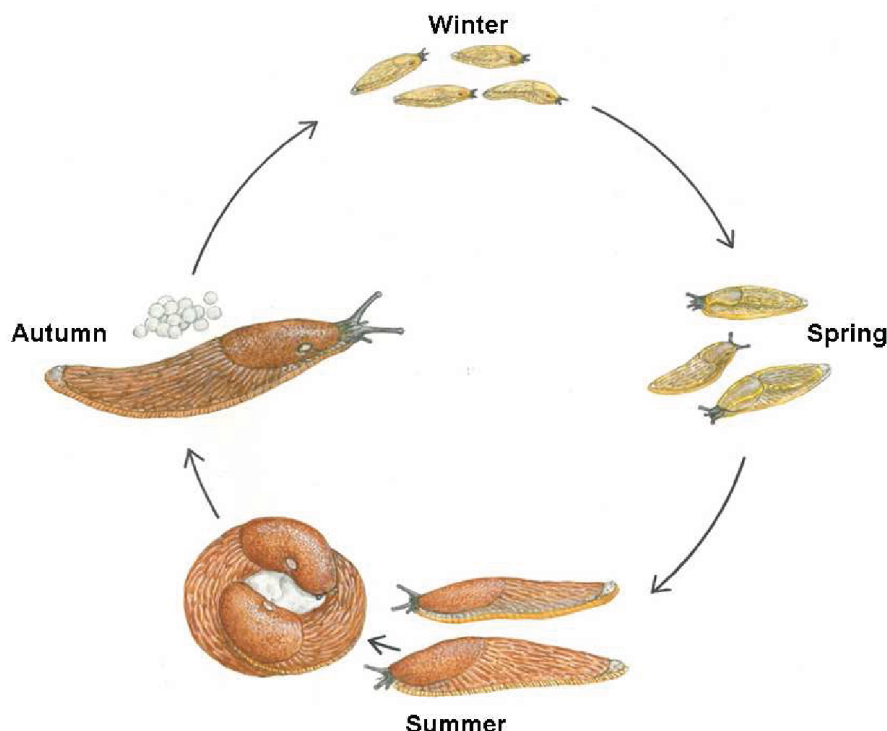
Polži so že dolgoletna nadloga na vrtovih in kmetijskih površinah. Letos jih je zaradi ugodnih vremenskih razmer spet ogromno. V naravi imajo sicer zelo pomembno vlogo pri ohranjanju biološkega ravnovesja, saj iz različnih rastlinskih in živalskih odpadkov tvorijo humus. Skrbijo tudi za ustrezno raven glivic. S svojo številčnostjo pa povzročajo tudi veliko škodo. Največ gospodarske škode povzroča španski lazar (*Arion vulgaris*). Kot že samo ime pove, izvira iz Iberskega polotoka. V Zahodno, Severno in Srednjo Evropo je prišel kasneje, verjetno so ga zanesli z rastlinami ali s prstjo. V Sloveniji so ga prvič opazili v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja. Spada med invazivne vrste. Vrsta je uvrščena celo med sto najhujših tujerodnih invazivnih vrst na evropskem seznamu tujerodnih in invazivnih vrst. Tako v Evropi kot v Sloveniji, njegova številčnost še vedno narašča. Se zelo hitro razmnožuje. Ob prerezamžitvah lahko povzroča precejšnjo škodo, predvsem na manjših omejenih območjih. Največ škode povzroča na vrtninah, škodo pa lahko povzroči tudi na poljščinah, zeliščih, sadnem drevju, travinju in okrasnih rastlinah.

Fotografija 2: Polži pod zapleveljeno površino (foto: Barbara Fajfar)

Razmnoževanje

Španski lazarji so dvospolniki, ki se oplojujejo po večini medsebojno. Po paritvi oba osebka odložita jajčeca. Lahko pride tudi do samooploditve. Jajčeca odlagajo v tla spomladi in jeseni. Odlagajo jih v gručah po do 140 jajčec. Odlagajo jih na zaščitena, vlažna mesta pod gosto vegetacijo, pod organske ostanke in druga zaščitena mesta, npr. v kompostne kupe. Različni viri navajajo, da posamezen osebek v svojem življenju izleže tudi do 550 jajčec. V ugodnih razmerah je življenjska doba polža tri leta, toda pri nas odrasel osebek ne prezimi. Prezimijo le jajčeca in juvenilni osebki.

Fotografija 3: Razvojni krog španskega lazarja (<https://www.semanticscholar.org/>)

Ugodne razmere

Polžem prija vlaga, zato so najbolj aktivni v deževnem vremenu. V sušnem obdobju se umaknejo na vlažna območja. Večino dneva se nahajajo predvsem v travinju, na zapleveljenih površinah, gosto posejanih posevkih, pod organskimi zastirkami (npr. slamnata zastirka) in različnimi predmeti kot so ponjave, zaboji in vrtno orodje. Od tu v hladnejših delih dneva prihajajo objedat ostale posevke. Najbolj aktivni so zvečer pred sončnim zahodom in zjutraj takoj po sončnem vzhodu.

Škoda, ki jo povzroča

Ob prerasnožitvah lahko najdemo tudi do 50 osebkov na m² in ob prisotnosti večjega števila polžev se nam zdi, da objedajo vse rastline povprek. A najraje imajo sočne mlade liste. Največ gospodarske škode povzročijo na svežih, nedavno posejanih in posajenih rastlinah. Objedajo pa praktično vse dele tudi starejših rastlin, liste, vejice, cvetove, plodove in korenine. Posebej radi imajo solatnice. Najbolj jim prija solata tipa gentila, redkeje objedajo radič, endivijo in solato blago grenkega okusa, npr. sorto Canasta.

Nekemično varstvo

V kolikor je mogoče, polže zatirajmo na okolju prijazen način. Upoštevajmo, da polžem ugajajo vlažne razmere, zato se tem izogibajmo. Izogibajmo se zapleveljenosti. V območju večjega napada se izogibajmo gostim posevkom. Sejmo v vrste, ne povprek. Vsaj spomladi in jeseni, v času odlaganja jajčec, se izogibajmo slamnatim in ostalim zastirkam. Redno kosimo travnate površine okrog ogroženih površin. Če je mogoče, polže pobirajmo ročno. Nikakor jih ne solimo, ko so še na tleh, saj sol negativno vpliva na zemljo. Raje dajmo sol in malo vode v večjo posodo in vanjo dajmo nabrane polže. V kolikor jih zaradi njihovega neprivlačnega videza težko pobiramo z roko, jih brez skrbi lahko pobiramo z različnimi pripomočki, med najbolj praktičnimi so klešče za žar. Na njivah se lahko ubranimo pred njimi tako, da na robu njiv pustimo in vzdržujemo pas gole zemlje, širok približno 2 m. Le majhno število polžev ga bo prečkalo.

Fotografija 4: Pobiranje polžev

Naravni sovražnik polžev

Raca indijska tekačica (*Anas platyrhynchos domesticus*) je v Sloveniji že dokaj dobro poznana, a glede na obseg težav s polži, premalo razširjena. Ta udomačena pasma race ima značilno valjasto telo s pokončnim in vitkim vratom ter pokončno držo, ki spominja na pingvina. Odrasla žival zraste od temena do konice repa 50 – 75 cm. Samica tehta 1,4 – 2 kg, samec pa 1,6 – 2,3 kg. Njena življenjska doba je 4 do 12 let. V Evropo je prišla iz Indonezije v začetku 19. stoletja. Takrat je navdušila kot nesna pasma, a danes je veliko bolj zanimiva kot pobiralka polžev. Pri ugodnih pogojih na leto sicer znese tudi 150 do 200 belih ali zelenih jajc. Vse race jedo polže, a indijska tekačica je priljubljena tudi zato, ker ne leti in potrebuje le nizko ogrado. V kolikor ima dovolj hrane, večino vrtnin pusti pri miru. Paziti moramo le, da ima na razpolago dovolj vode za pitje, da se pri goltanju polžev ne zaduši. S tega vidika tudi ni priporočljivo, da indijski tekačici stresemo vedro polžev, naj jih med pašo raje sama pobira. Za odstranjevanje polžev zadostuje ena indijska tekačica na približno 200 m² površine.

Fotografija 5: Krastača in indijske tekačice

Kemično varstvo

Če populacijo polžev z ročnim pobiranjem in prej navedenimi ukrepi ni možno obvladovati, se poslužimo kemičnih pripravkov. Vedno preberimo in upoštevajmo priložena navodila. Priporočenega odmerka ne prekoračimo. S tem ne bomo dosegli povečanega učinka. Kemična sredstva uporabimo ob pojavu večjega števila polžev in sicer ob vlažnem vremenu ali zvečer, ko ti prilezejo iz svojih skrivališč. Priporočamo sredstva z aktivno snovjo železov (III) fosfat. Ta aktivna snov je dovoljena v ekološkem kmetijstvu in nima karence. Sredstvo deluje tudi v primeru, če so zrna večkrat zmočena zaradi padavin. Po uporabi tega sredstva poginulih polžev ne bomo zaznali, saj se goli polži (slinarji in lazarji) po zaužitju

skrijejo v zemljo in tam poginejo. Lahko uporabimo tudi kemično sredstvo z aktivno snovjo metaldehid. Ta je bolj agresiven, zato z njim ravnajmo še bolj previdno. Upoštevajmo karenco, katere ob pravilni rabi običajno znaša 21 dni.

Fotografija 6: Limacid za polže (foto: AJSTUDIO PHOTOGRAPHY/Shutterstock)

Kranj, marec 2022

Blaška Božnar, uni. dipl. inž. agronomije

KGZS – Zavod Kranj

Barbara Fajfar, uni. dipl. inž. agronomije